

Anul 1832 din Portugalia reflectat în reportajele literare de război din „Albina românească”

Luiza MARINESCU*

Key-words: Gh. Asachi, „Albina românească”, Portuguese civil war, Oporto 1832

1. Gh. Asachi și vocația întemeierii

Clasic al culturii române înainte ca aceasta să își fi definit reperele de evoluție spirituală în modernitate, Gh. Asachi avea să își exerseze talentul literar cu un sonet în limba italiană, *In occasione del volo aerostatico dell'illustre Donne, la signora Blanchard (În ocazia zborului aerostatic a madamei Blanchard)* publicat în *Giornale del Campidoglio* la 26 decembrie 1811. Autorul a menționat în momentul traducerii în limba română a sonetului endecasilabic inspirat de Petrarca, că acesta a fost „întreprins la Roma în 1811, când în ceri se vedea cometa cea mare”. Preocupat de studiul astronomiei și al matematicilor, Gh. Asachi tocmai devenise membru extraordinar al *Societății literare* din Roma, după ce își susținuse doctoratul în filozofie și avea pregătire de inginer și de arhitect, pentru că studiasse la Lemberg sau Lvov. Inspirați de Sophie Blanchard aveau să scrie despre ea și Jules Verne primul său roman în 1863, *Cinci săptămâni în balon* și Fiodor Mihailovici Dostoievski romanul *Jucătorul* (1867). Spre deosebire de Charles Dickens, care avea coșmaruri în legătură cu zborul cu balonul și se întreba adesea ce legătură există între scriitorul de romane foileton și cel care conducea balonul cu aer cald, de vreme ce publicul se aștepta întotdeauna la ceva senzațional și rău din partea imaginației lor, Gh. Asachi se contopea cu publicul care privise uimit zborul cu aerostatul al lui Sophie Blanchard, de la Roma la Napoli în 1811 și îi contempla măreția ascensiunii de la 15 august 1811, când la Milano la „Fête de l’Emperor” se sărbătorea prin zborul cu balonul cea de a 42-a aniversare a lui Napoleon Bonaparte. Gh. Asachi debuta în literatura universală cu sonetul ocazional în italiană pe tema zborului:

Azi minune mult mai mare o femeie ni arată./ Spre-a supune voiei sale calea
vânturilor dată, (...)/ La pământ, de unde zboară, de-amu nu mai vra să vie,/ Că
puternicul ei cuget mai înalt o tot învîtă,/ Și în ceri de nu ajunge, este deamă ca să
fie! (Asachi 2002a: 50)

Înzestrat cu vocație de îndrumător cultural, cu sensibilitate de scriitor, împletită cu spiritul geometric de arhitect și cel vizionar de inginer civil, Gh. Asachi rămâne în istoria noastră drept un spirit enciclopedic. Folosindu-și plin de curaj

* Universitatea „Spiru Haret”, București, România.

inteligența pentru a-și urma visurile, Gh. Asachi a fost înzestrat cu forța de a-i face și pe ceilalți să viseze împreună cu dânsul, dând naștere realităților culturale din prima jumătate a veacului al XIX-lea. El a pus bazele învățământului național până la nivel academic prin promovarea învățământului tehnic în limba română pentru ingineri hotarnici, în plină epocă fanariotă, cărora le-a predat matematică, geodezie și arhitectură în limba română între 1813-1818. El a contribuit la deschiderea *Școlii Normale a Gimnaziului Vasilian* la 28 martie 1828, la deschiderea „școlilor ținutale și sătești”, la înființarea primului institut de educație a fetelor din Moldova în 1834, la inaugurarea *Academiei Mihăilene* la 16 iunie 1835, școală superioară cu facultăți de filozofie, drept, teologie și cu două cursuri extraordinare de pictură și de arhitectură, la înființarea la 15 noiembrie 1836 a *Conservatorului filarmonic dramatic*, ce constituie baza învățământului artistic superior și la deschiderea în 1841 a *Școalei de arte și meșteșuguri* din Iași.

Gh. Asachi a promovat presa în limba națională, înființând la 1 iunie 1829 „Albina românească”, prima gazetă politică și literară din Moldova, dezvoltând producția grafică și editorială, conducând numeroase publicații precum: „Foaia oficială” (1832), „Alăuta românească” (1837–1838), „Foaia sătească a Principatului Moldovii” (1839–1841, 1846–1851), „Arhiva Albinei pentru arheologie română și industrie”, „Gazeta de Moldova” (1850–1858), „Patria” (1858–1859), „Spicuitorul moldo-român” (1841), „Icoana lumii” (1840–1841; 1845-1846; 1865–1866), „Calendar pentru români”, „Almanahul pentru învățătură și petrecere” (1847–1869). Gh. Asachi a fost un exemplu și în domeniul investițiilor, înființând Institutul Albinei în 1832 și Fabrica de hârtie Petrodava de la Piatra Neamț în 1841.

2. „Albina românească” (1829): prima publicație românească cu apariție îndelungată

Când avea să fie tipărită bisăptămânal la Iași „*Albina românească: gazetă politică și literară*”, prima publicație românească cu apariție îndelungată, care a văzut lumina tiparului de la 1 iunie 1829 până la 3 ianuarie 1835 și de la 3 ianuarie 1837 până la 2 ianuarie 1850, fondatorul și directorul Gh. Asachi a ales să colaboreze cu redactorii: V. Fabian-Bob, Gh. Săulescu, Iancu Codrescu, avându-i colaboratori permanenți pe: Gh. Sion, D. Gusti, Al. Donici, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu și V. Alecsandri. Așa cum rezultă și din versurile poeziei *Albina și trântorul* scrisă „În ocazia publicării cei întâi gazete în limba patriei intitulată «*Albina românească*», la 1829”, autorul explică modalitatea de realizare a revistei, prin culegerea informațiilor din surse variate. „Albina românească” zăcuse de farmec „amorțită”. Ziarului îi revenea o muncă titanică de traducere, de verificare și de redactare, în condițiile în care nu existau corespondenți de război și nici agenții de presă, care să asigure fluxul de știri internaționale. și Gh. Asachi insista, în manieră simbolică, asupra responsabilității gazetei invocând celebra maximă: „eu voi da samă de ale mele câte scriu”, parafrazându-l pe cronicarul moldovean, Miron Costin (Asachi 2002b:72):

Zice-Albina-n repegiune:/ Lucru toate-nvinge-n lume;/ (...) Eu de farmăc amorțită/ Zăcui timpuri multe-aice/ Și abia mă simt trezită/ În acest minut ferice./ Aleu, lucru mult m-așteaptă!/ Multe câmpuri voi petrece;/ Unde soarta te îndreaptă,/ Mergi și tu, că timpul trece!/ Și mă lasă-n a me cale/ S-adun ceară, dulce miere,/ Că de-a mele și de-a tale/ Zile, sama ni vor cere!”

„Albina românească” a cunoscut și perioade de întrerupere a apariției între 8 ianuarie – 7 decembrie 1833 și între 30 iunie 1835 și 3 ianuarie 1837. Încă din 1831 o serie de articole sunt redactate și în limba franceză. Din 7 decembrie 1833, pentru vizibilitatea internațională a publicației, titlul și subtitlul revistei în limba română (cu caractere chirilice) este tradus și în limba franceză: „L’Abeille Moldave: gazette politique et littéraire”. Diverse numere din 1832 sunt publicate împreună cu suplimente gratuite precum: cele 4 numere din ianuarie și februarie 1832 din „Logofeția cea mare a Principatului Moldovii” și cele 16 numere din lunile aprilie, mai, iunie 1832 din „Foaie oficială”. Aceasta avea drept scop informarea cu orice preț a opiniei publice asupra evenimentelor europene de maximă importanță.

În anul 1832 revista „Albina românească” era structurată în funcție de subiectele de maxim interes pe zone geo-politice: Anglia, Germania, Rusia, Brazilia, Ispania. Unul dintre aceste subiecte era războiul civil din Portugalia anului 1832, izbucnit între forțele lui Dom Pedro, ex-împăratul Braziliei și regent pentru fiica sa Maria da Glória și armata fratelui său, uzurpatorul tronului Portugaliei, monarhul absolut Dom Miguel. Bătălia s-a dat între forțele liberale ale lui Dom Pedro, în fruntea cărora se aflau Ducele de Terceira și Mareșalul Saldanha cu un număr de 12000 de combatanți și forțele migueliste cu un număr de 60 000 de combatanți în fruntea cărora se aflau Dom Miguel, Viconte de Montalegre și Viconte de Santa Marta. Autorul descrie situația din Portugalia și din Brazilia (Asachi 1832a: 191):

La Pernambuco s-au întâmplat o înfricoșată revoluție; ceva mai nainte s-au fost descoperit un complot în favorul fostului împărat Dom Pedro; altădată însă liberalii și anarhiștii au ațâțat revolta. Un batalion alcătuit în cea mai mare parte de portughezi au stătut toată noaptea împotriva rebelilor, carii ajutoarați în urmă de gloate a negrilor de tot stirpându-l s-au împuternicit de poliție, unde au urmat cu cea mai mare încruntare asupra portughezilor.

Autorul își precizează sursele reportajului său de război (Asachi 1832b: 199) și, mai ales, defazarea în privința informării: gazeta apare la 26 iunie cu vești din 20 mai 1832. Primul ziar românesc nu avea corespondenți de război, iar veștile erau aduse de presă prin intermediul navigatorilor aflați la o anumită dată în zonă. Ortografierea e în manieră fonetică: numele fluviului din Portugalia este ortografiat ca în Spania Tajo (Taho), tocmai pentru că el provine din grecescul *tajo*, a fost preluat de latinescul *tagus* = crăpătură; autorul cunoaște perfect semnificația latină și greacă, e familiarizat cu denumirea spaniolă a fluviului, dar nu cunoaște ortografia/rostirea portugheză a numelui fluviului *Tejo* (*Teiu*). Se explică termenii neologici necunoscuți cititorilor: de exemplu *escadră* prin *flotă*:

Gazeta engleză numită „Morning Post” scrie de la Lisabona din 20 mai: „Eri au sosit aici cu escadra (flota) și emisarii britanicești, unul din aceștia merge la Elvas, iar altul la Braganța, cetăți aflătoare la marginea Spaniei, pentru de a priveghie de acolo urmările trupelor spaniole, carile în număr de 25 000 arată scopos a păși piste hotar.

Consulul britanicesc au arătat sudiților săi, că după cerirea guvernului Portugaliei, escadra se va depărta de gura Tajolui/ Taiului, și că se va așeza lângă stâncile Lisabonei, unde se vor aduna și alte vase. Flota va păzi acea mai aspră neutralitate. Întrucât trupele spaniole nu vor păși piste marginile Portugaliei. Dar întâmplându-se un lucru asemenea, atunci armile Britane, fără întârziere s-ar uni cu cele ale lui Dom Pedro.

De la San Migel din 14 mai înștiințează că escadra lui Dom Pedro se alcătuieste acum din 15 vase de războiu și din 48 de transport, toate foarte bine înarmate. Având și proviant pe șase luni de zile.

După aceste se pare apropiet începutul luptei cei mari”.

Remarcăm utilizarea termenului *sudiți* provenit din italianul *sudito*, care se referea în Portugalia (ca și în Țările Române) la cetățenii străini, cu o jurisdicție specială, protejați de puterile străine ca răsplată pentru anumite servicii prestate sau în schimbul diverselor plăți. Prima mare bătălie din acest război civil portughez s-a dat la Ponte Ferreira la 22–23 iulie 1832. Deși victoria a revenit din punct de vedere strategic lui Dom Pedro, totuși forțele inamice au fost capabile să se regroupeze și să îl asedieze pe Dom Pedro la Porto vreme de un an, până în august 1833. În gazeta condusă de Gh. Asachi informațiile despre Portugalia apar cronologic. (Asachi 1832e: 342) Autorul preia informațiile din presa britanică, franceză și portugheză. Înaintea apariției agențiilor de știri din Europa, Gh. Asachi a găsit soluția răspândirii cu rapiditate a știrilor importante prin realizarea unei sinteze din textele ziarelor care aveau corespondenți de presă la fața locului. E de reținut ideea că adevărul trebuie susținut de cel puțin trei surse independente. Faptul că străbunica Agenției France Presse, Agenția Havas a fost înființată în 1835, că Agenția Associated Press a fost creată la New York în 1846, că Deutsche Presse Agentur a fost creată la Hamburg în 1849, că Agenția Reuters a fost creată în 1851 de un fost angajat al agenției Havas ne demonstrează că înaintea acestor prototipuri absolut necesare ale industriei de știri, Gh. Asachi găsește o cale de a-i ține la curent pe cititorii primei gazete românești în legătură cu războiul civil, care viza începutul destrămării unui mare imperiu colonial. Nu se foloseau serviciile de telegrafie electrică și nici porumbelii voiajori, ci zarele pe care marinarii de pe navele aflate în porturile din zonă reușeau să le procure. Așa se explică de altfel decalajul informativ al acestor începuturi:

Gazeta „Taims” înștiințează din 10 August de la Portugalia că între vasele fraților îndușmăniți au urmat o lovire care au ținut două ceasuri, și unde vasele lui Dom Migel ar fi fost nevoite a fugi, iar împotriva vasului cel mare de linie, biruitorul nu s-au putut ține. Escadra lui Dom Migel, după covârșirea puterilor sale, să pare a fi plecată se cerce a înblocă Politia Oporto, și sârguințele admirabilei Sartorie țintesc a o despărți spre a pute lovi vasele mai ușor; prin care poate ei se va nimeri a împiedica blocada la zero.

„Jurnalul de Oporto” este plin cu decreturi între care unul din 4 iulie cuprinde instrucțiile către guvernatorul de Oporto prin care această cetate să pare a fi în stare de tăbărare. Foile cele mai proaspete de la Londra vestesc ce la 11 august că pe uscat nu s-au ivit nimic până acum înșămnătoriu; iar escadra lui Dom Migel sosiră înaintea orașului Oporto și admiralul Sartorie să afla în a sa apropiere; să aștepta ca amândouă escadrelor să se bată fără întârziere.

„Globul” din 11 înștiințează din private scrisori a englezilor aflători la Oporto, că în să află din toate părțile încunjurați de dușman și așteaptă în toate zilele a fi loviți; la toate intrările politii să fac șanțuri și baricade. Îmbele escadre care manevruiesc dinaintea limanului n-au dat încă până acum nici un foc. Vasile englezești de război stau toate pe ancoră și nu se vor amesteca în lucrările escadrelor dușmănite.

„Albionul” scrie următoarele: „După glăsuirea scrisorilor sosite, admiralul Sartorie au descărcat o deplină detunare asupra unui vas spaniol de negoț carile sta între vasile neguțătoarești a Anglii. Un brig spaniolesc s-au apropiet către vasul lui Sartorie, și au urmat îndestulă ceartă prin note și răspunsuri, după care, întâmplător acesta s-au împărtășit la Madrid, unde au născut mare nemulțumire. Această faptă a lui Sartorie să socotește a fi cu înadins scopos spre a îndemna pe curtea Ispanii de a să amesteca în acest război, care urmare au nevoi și pe Anglia a lua partida lui Dom Pedro.

După înștiințările de la Londra din 13 Avgost, escadra lui Dom Migel s-au înturnat la 6 Avgust la Lisabona, unde toate să afla în liniște. Dom Migel au sporit tuturor marinarelor intrarea în limanurile Portugheze, prin care măsura au împlinit aceia ce dorea admiralul Sartorie, adică el s-au îmblocat sângur pe sine” (Asachi 1832e: 342).

Gh. Asachi decupează din fluxul reportajelor calde ale ziarelor europene, care aveau corespondenți de război la fața locului, exact acele imagini care merită să fie înțelese pentru că au darul de a-i face pe cititori să trăiască aieva evenimentele descrise. Există în aceste decupaje de reportaj la rece realizate de Gh. Asachi o dublă filtrare a înlănțuirii faptelor: pe de o parte din perspectiva reporterului, pe de alta din cea a viziunii retrospective a jurnalistului român.

3. Reportajul de război: definiție și particularități

În viziunea lui Gh. Asachi, reportajul, această istorie povestită, dobândește calitatea de a fi adevărată prin mijlocirea tratării informațiilor de către autor: faptele trebuie înțelese de cititor direct de la sursă. Jurnalistului îi revine sarcina de a colecta, de a ordona și de a selecta informațiile care trebuie difuzate. Gh. Asachi citează relatări, nu povestește fapte mediate, pentru că el nu transmite o experiență trăită în calitate de martor sau de corespondent de presă. Misiunea lui Gh. Asachi este aceea de filtru și de emițător, bine informat din lectura jurnalistică, capabil să sintetizeze. În reportajele lui Gh. Asachi informația jurnalistică este citată cu exactitate și confruntată cu alte surse, provocându-l pe cititor să gândească.

Gh. Asachi se numără printre cei dintâi jurnaliști din lume, care au relatat asediul orașului Porto, pe baza analizelor editoriale ale reportajelor de război din ziarele europene ale vremii, prin compararea și verificarea informațiilor din cel puțin trei surse diferite. Metoda trebuia să fie folosită și de alți jurnaliști contemporani, de

vreme ce John Stuart Mill, de exemplu, scrisese și el pe baza analizei informației din ziarele englezești și franțuzești (Mill 1832: 772–773) despre contradicțiile de informare referitoare la aliații francezi și englezi din războiul civil portughez, rezultate din faptul că redactorii englezi nu obișnuiau să citească presa din Franța.

4. Viziune artistică și mesaj estetic în reportajele literare românești de război despre Portugalia în 1832 din „Albina românească”

În decupajele de presă pe care le realizează, Gh. Asachi se ghidează după regulile spectacolului, pe care le cunoștea cu prisosință. Costumele, decorurile, sunetele, vocile eroilor implicați în acțiunea reportajului urmează regulile elementare ale dramaturgiei clasice, pentru că acțiunea are loc într-un singur loc, de obicei într-o singură zi, urmând cronologic momentele subiectului: incipit, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant și deznodământul. Această structură serială a reportajului lui Gh. Asachi permite concentrarea informativă pe spații strict delimitate tipografic. Regula de aur a reportajelor realizate de Gh. Asachi este sobrietatea. Gândirea e preponderent vizuală, exprimarea plastică. Scriitura e vie, iar realitatea înfățișată e sobră. Scenografia e întregită de informațiile calde, de la fața locului, de relatările despre interesele marilor puteri din zonă: Spania, Anglia, Franța, așa cum erau ele percepute de către portughezi. Gh. Asachi acordă o pondere mai mare surselor pro-liberale: poate din simpatie, poate din necesitate pentru că acestea erau singurele informații asupra subiectului la un anumit moment dat. Concentrat pe onestitatea informației și pe sinceritatea abordării, el nu își pune problema imitației subiectului. El s-a documentat și acest lucru rezultă din explicațiile suplimentare pe care le dă cu privire la anumite realități și din ortografierea acestora: pronunția numelor proprii de oameni, locuri sau explicații ale unor termeni tehnici de interes militari precum *escadră*, *asediu*, *brig*.

Pentru că războiul civil din Portugalia era un eveniment de durată, autorul scrie reportaje succesive despre acest subiect în număr de 19 (Asachi 1832a-ș) în anul 1832. Faptele concrete, realitatea vieții sunt redade publicului român prin informațiile traduse, selectate spre a informa și a sensibiliza. Elementul surpriză pe care îl aduce reportajul este în cazul lui Gh. Asachi legat de confruntarea surselor. Cititorul este îndrumat să compare pentru a înțelege și a selecta esențialul. Autorul realizează un reportaj de tip magazin, care face legătură cu actualitatea, fără a se referi la realitatea imediată din zona de conflict. Amplul reportaj intitulat *Portugalia* (Asachi 1832f: 287, 288) privește relatarea bătăliei de la Porto prin mixarea unor informații de actualitate și prin introducerea în relatare a vocii personajului cheie, Vice amiralul Sartorius:

Asupra bătăliei urmate de dreapta râului Douro la 5 iulie, să înștiințeze următoarele de la Oporto: „La 6 iulie, spre 7 ceasuri dimineața au eșit 3000 oameni trupe supt comanda Contelui Vilaflor și ajungând a doua zi pe trupele lui Dom Migel, l-au străbătut de tot, l-au ținut tunurile și l-au spart toate țăriile, mai alingându-i și în depărtare de două ceasuri. Iar un batalion de vânători a lui Dom Pedro au străbătut orbește atât de departe încât li s-au tăiet calea de cătră un corpos dușmănesc tare de

10,000 oameni și piste zi au fost silit a-și deschide un drum cu baioneta prin centrul dușmanilor, la care au pierdut 50 morți, 80 răniți și ca la 40 prinși. După care Vilaflor, aducând oștile sale la Valongo, după puțină odihnire s-au înturnat iar în bună rânduială înapoi la Oporto”.

În „Jurnalul de Oporto” să citesc următoarele: „Oporto 1 August. Eri am înștiințat că la 29 iulie admiralul Sartorius au lovit escadra dușmănească, și că în noaptea de 30 lupta s-au înnoit că vasul cel mai mare a lui Dom Migel, numit Dom Joao IV, de 74 tunuri s-au zdruncinat foarte; pentru care spre a-l ancora s-au fost încungiurat de cea laltă parte a floatei, poate că scopos spre a să întuna la Tajo. Această întâmplare și adaosul a trei vase de război, asemenea o mare piroscafă dau lui sartorius bună nădejde de biruință.

Ofițiala înștiințare a vițe amiralului Sartorius către Ministerul Marinei dată din 31 iulie cuprinde următoarele: Înștiințez pe Exc. Voastră că în 25 ale acesteia la 10 ceasuri dimineața escadra dușmanului alcătuită dintr-un vas de linie, o fregată, 3 coverte lu 3 bricuri au ieșit din râul Taio. În urma acestora m-am pornit îndată și apropiindu-mă cu a 3 a noastre vase am luat poziție spre apus de unde sta dușmanul. La 5 ceasuri spre sară escadra me ajungând la asemenea înălțime cu a dușmanului m-am întors spre răsărit ca să câștig vântul; și la 9 ceasuri sara dându-mi întunericul prilej de a tăe un vas de la escadrila lui sau de a o alunga am străbătut linia dușmanului și n-am detunat cu vasul de linie și fregata; iar această din urmă era mai rapidă și lui îndată poziția ei în linie închise cu Admiralul; tot folosul acestei manevre era ca să ... un bric mare s-au despărțit de escadră, care, precum aflaiu mai în urmă struncinat fiind, s-au întors la Taio.

Nefiind nici o noapte întunecoasă spre a mă folosi de un nou prilej; la 28 am hotărât a face altă cercare spre a despărți fregata dușmanului; pentru care la 9 ceasuri sara am pășit către linia dușmănească și o de obște lovire s-au deschis între ale mele fregate și toată escadra dușmanului, care au ținut bărbătește frâu, la 9 ceasuri cu fregatele mele, când atunci dușmanul s-au strâns într-o dasă coloană, la care eu m-am tras înapoi spre a dobândi iar vântul care mi s-au nemerit în răvârsare zilei când văzui că vasul de linie al dușmanului s-au pierdut catargul cel mai mare. Cu neputință-mi este a lăuda îndestul curajul și entuziasmul căpitanilor noștri cum și ofițerilor și a toată oaste ce am arătat în luptă cu o putere atât de covârșitoare. Din norocire focul tunurilor dușmănești 88 la număr, deși iute era atât de rău ca și interesul lui, pentru care perdirea noastră au fost nensemnătoare adică un mort și 9 răniți cu cari 2 au pierdut picioarele la care au și murit.

Dela 98: mă țin mai mult în bătaia vântului spre dușman așteptând un prilej priicos pentru o nouă lovire între aceste înștiințez pe Ex. Voastră despre poziția escadrei dușmănești și chemai vasele ce sta dinaintea Lisabonei ca fără întârziere să se apropie de bandiera me. Vaporul englezesc n-au sosit asemenea, iar din lipsa cărbunilor, sânt silit a o trimite degrab îndărăpt. Am cinste șice. Sartorius Vițe Admiral și Comendant escadrei pe credincioasei Voastre Măririi”.

În reportajul intitulat *Portugalia* (Asachi 1832h: 300) autorul scrie despre evenimentele din 8 august 1832:

„Gazeta de Lisabona” din 13 August publică următoarele: „În 8 ale aceștia, trupele craiului Domnului nostru, au făcut o cercare asupra Oportoului, iar rebelii n-au cutezat a eși din politie spre a ni împiedica.

Depeșile primite din 8,10 și 12 de la deosebite părți a crăii, înștiințează pe guvern că liniștea publică nu s-au zmintit nicăiere nici un minut și că lăcuiorii urmează a înfățișa pentru interesul M.S. cel mai viu entuziasmos. – eri s-au primit de la Galega înștiințare că 415 oameni din arma rebelilor au sosit acum spre a să supune. Trupele să înaintează din toate părțile, Asedia (încungiurarea) s-au măcar închiderea Oportoului ca urma la 12”.

Reportaj *Portugalia* (Asachi 1832j: 308) utilizează pentru gimnastica minții cititorului alte surse jurnalistice britanice, care relatează mișcările combatanților aliați:

„Globul” scrie următoarele: „Piroscafa *Ermes* au sosit în 27 august de la Lisabona și Oporto unde să aștepta o bătălie între trupele lui Dom Pedro și acele a lui Dom Migel, acest de pe urmă ave întruniți 21 mii oameni supt comanda generalului Tekseiro și Santa Marta, asemenea și Gen. Povoas aduce niște tunuri luând din care se presupune că (fragment șters) Dom Migel voește să asedieze (să încungiure) Oporto. Dom Pedro au dat toate măsurile pentru de a răspândite un asemenea asalt Armia sa este însuflețită de nădejdea unei bune isprăvi. La Oporto să așteaptă un corpos de 3000 oameni, parte Poloni, distărați parte Portughezi, asemenea și 400 de călăreți.

Admiralul Sartorius plutește înaintea Lisabonei cu două fregate și invită pe escadra lui Dom Pedro la bătălie.

Scrisori de la Lisabona arată că o escadră Americană (floata mică) s-au arătat la gura lui Tajo să pare cu scopos a să apropiie de escadra lui Sartorius spre a-i cere, precum spun, satisfacție pentru rătrakarizare ce ar fi cercat consulul american la Oporto în ziua întrării Dom Pedriștilor în acea politie.

Alte scrisori înștiințează că trupele Migeliste stau apropiete de Oporto și că acolo să aștepta un asalt îndată ce vor sosi 5000 de oameni porniți de la Lisabona. Oporto este bine întărit și va pute sta înaintea opintirii Migeliștilor care sutn în număr de 20 de mii. Dom Pedro are 14,000 trupe bune din aceste urmează ca multe luni încă vom pute petrece în asemenea stare supărătoare, și precum trupele lui Dom Migel nu vor pute lua Oportoul, asemenea acele a lui Dom Pedro, nu vor fi în stare a să înainti în politie și a statornici o sloboadă comunicare cu provinciile.

Să aude că Guvernul ispanii ar fi având scopos a trimite două vase de război la Oporto spre a cere satisfacție pentru defăimarea ce ar fi suferit negoțul Ispanii de la admiralul Sartorius, asemenea și armia de observație Spaniolă au luat poruncă a se înainti pe marginea Portugalii.

De la Anglia au plecat de nou două vase cu amuniții, soldați și cai pentru trebuința lui Dom Pedro”.

Autorul preferă denumirea englezească Oporto, citește și răspândește punctul de vedere al liberalilor britanici împotriva regaliștilor absolutiști.

5. Concluzii

Având privilegiul de a se fi modelat în tinerețe în Italia în atelierul maestrului venețian al marmurei care prinde viață, Antonio Canova, Gh. Asachi a învățat un principiu fundamental al creației, care trece din planul imaginației în cel al realității: la sculptarea marmurei sau la decuparea informației pentru un reportaj, privitorul sau cititorul trebuie să simtă ceea ce a auzit, a văzut, a înțeles și a simțit autorul.

Alternând planurile de perspectivă cu cele de detaliu, împletind frazele concrete cu cele cu termeni tehnici, insistând asupra acțiunii și a personajelor în acțiune, traducând informația prin fraze lungi descriptive în alternanță cu propoziții scurte ce conțin esențializarea emoției și informației, introducând descrieri ale unor corespondenți și mărturii ale combatanților, autorul își structurează reportajul de război utilizând paragraful, o structură care asigură vizibilitatea și lizibilitatea. Cuvintele folosite sunt selectate după principiul cunoașterii sensului lor, al concreteții, al autenticității vorbirii, al limbajului obișnuit, care trebuie înțeles de cât mai mulți oameni și al conciziei, mai ales că aceste cuvinte se adresau unui public de început al gazetelor în limba română. Gh. Asachi nu folosește în „Albina românească” din 1832 imagini sau litografii pentru a ilustra reportajele sale despre războiul civil din Portugalia și pentru a confirma autenticitatea informațiilor. Coerența acțiunii fragmentată tipografic este câștigată din utilizarea verbelor la timpul prezent și perfect compus, care permit ordonarea cronologică a evenimentelor. Titrajul care informează și atrage atenția, cu litere chirilice din alfabetul românesc de tranziție, același pentru toate reportajele este *Portugalia*. Nu există inter-titlu, pentru că paragrafele decupate sunt extrem de concise, de sobre. Autorul nu evită neologismul (obstacol de altfel în înțelegerea reportajului modern), ci dimpotrivă îl adaptează. Vitalitatea textelor reportajelor lui Gh. Asachi provine și din modernizarea lingvistică în spiritul latinist urmată avant la lettre. Felia de viață pe care autorul a transmis-o este unică și pentru că Gh. Asachi era un jurnalist cultivat. Destinul îi acordase răgazul de a cerceta comorile bibliotecilor și arhivelor de la Vatican, de a studia arta poetică, de a frecventa saloanele europene ale vremii și ca arhitect de texte să realizeze reportajele din harnica „Albină românească”, prea puțin citate, greu citite azi.

Bibliografie

- Asachi 1832a: Nesemnă, *Brazilia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 048, 19 iunie 1832, p. 191.
- Asachi 1832b: Nesemnă, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 050, 26 iunie 1832, p. 199.
- Asachi 1832c: Nesemnă, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 062, 7 august 1832, p. 248.
- Asachi 1832d: Nesemnă, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 066, 21 august 1832, p. 262.
- Asachi 1832e: Nesemnă, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 071, 8 septembrie 1832, p. 342.
- Asachi 1832f: Nesemnă, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 072, 11 septembrie 1832, greșit numerotat p. 247 de fapt 287, 288.
- Asachi 1832g: Nesemnă, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 074, 18 septembrie 1832, p. 295-296.
- Asachi 1832h: Nesemnă, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 075, 22 septembrie 1832, p. 300.

- Asachi 1832i: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 076, 25 septembrie 1832, p. 304.
- Asachi 1832j: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 077, 29 septembrie 1832, p. 308.
- Asachi 1832k: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 078, 2 octombrie 1832, p.311, 312.
- Asachi 1832l: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 079, 6 octombrie 1832, p. 316.
- Asachi 1832m: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 080, 9 octombrie 1832, p. 320.
- Asachi 1832n: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 084, 23 octombrie 1832, p. 336
- Asachi 1832o: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 086, 30 octombrie 1832, p. 344.
- Asachi 1832p: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 088, 6 noiembrie 1832, p. 352.
- Asachi 1832r: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 089, 10 noiembrie 1832, p. 356
- Asachi 1832s: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 090, 13 noiembrie 1832, p. 359, 360.
- Asachi 1832ș: Nesemnat, *Portugalia*, „Albina românească”, IV, 1832, nr. 084, 24 octombrie 1837, p. 4.
- Asachi 2002a: *În ocazia zborului aerostatic a madamei Blanchard Întreprins la Roma în 1811, când în ceri se vedea cometa cea mare*, în : Gh. Asachi, *Cântul cignului*, București–Chișinău, Editura Litera Internațional, 2002, p. 50
- Asachi 2002b: *Albina și trântorul În ocazia publicării cei întâi gazete în limba patriei intitulată „Albina românească”, la 1829*, în : Gh. Asachi, *Cântul cignului*, București–Chișinău, Editura Litera Internațional, 2002, p. 72
- Mill 1832: *French and English Journals*, “*Examiner*” 2 dec. 1832, p. 772–773, în : John Stuart Mill, *The Collected Works of John Stuart Mill*, Volume XXIII – Newspaper Writings August 1831 – October 1834 Part II [1831], <http://oll.libertyfund.org>, consultat la data de 1 iunie 2013

The Year 1832 in Portugal Reflected in the Literary Reportage of War from the Newspaper “Albina românească”

The paper entitled *1832 in Portugal reflected in the literary reportage of war from the newspaper “Albina românească”* (“Romanian Bee” translated title) edited by Gh. Asachi illustrates the idea that the first reportages describing the war from the Romanian literature differ from strict journalistic reports by the following elements: the artistic vision and the aesthetic message.

Disseminated through the first Romanian newspaper 181 years ago, the reportages about the Portuguese civil war are grouped together to outline the following aspects: 1. Gh. Asachi and his vocation of founder 2. “Albina românească” (1829): the first Romanian publication with a long occurrence 3. The Reportage about War: Definition and Features 4. The Artistic Vision and the Aesthetic Message of the Romanian Literary Reportage about Portugal’s Civil War in “Albina românească” from 1832 5. Conclusions